

Prehajanje in prepletanje med programi v Osnovni šoli Brinje Grosuplje

Maruša Trofenik, diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok, OŠ Brinje Grosuplje, in
Blažka Vodušek, magistrica profesorica inkluzivne pedagogike in profesorica
hrvaškega, srbskega in makedonskega jezika in teologije, OŠ Roje

V preteklem letu je bila opravljena raziskava, v okviru katere se je ugotavljalo stališča učiteljev glede usposobljenosti za poučevanje in inkluzijo otrok s posebnimi potrebami. Na osnovi le-te je bilo ugotovljeno, da je delo v oddelkih, v katerih se izvaja inkluzija, zahtevno, in da so stališča večine učiteljev do inkluzije otrok s posebnimi potrebami pozitivna. V prispevku sta predstavljena učenca, ki prehajata med dvema različnima programoma. Učenca imata prehajanje med programi opredeljeno v odločbi o usmeritvi. Inkluzija je tako za učitelje kot za učence na eni strani izziv, na drugi pa bogata izkušnja in priložnost za osebni in strokovni razvoj.

Uvod

Inkluzijo lahko opredelimo kot strategijo zagotavljanja pravic in ustvarjanja čim boljših pogojev za razvoj, vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami v družbi sovrstnikov (Rovšek 2006).

Koncept temelji na sprejemanju in razumevanju različnosti ter preprečevanju socialne izključenosti zaradi ali na podlagi primanjkljajev, ovir oz. motenj (Kobal Grum 2018, 95).

Inkluzija zato pomeni prepleteno sodelovanje in je skupno delo in odgovornost vseh, ki sodelujejo v procesu vzgoje in izobraževanja otroka s posebnimi potrebami. Pri delu z otrokom moramo vsakemu otroku zagotoviti ustrezne pogoje za delo – ustvarjati moramo ustrezno prilagojeno učno okolje, v katerem je lahko otrok ob uporabi zanj potrebnih pripomočkov, prilagoditev in podpor čim bolj aktivno, samostojno in učinkovito vključen v dejavnosti skupaj z drugimi sovrstniki (Kiswarday 2018).

Sodobne definicije inkluzije po Evropski agenciji za vzgojo in izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje poudarjajo prav dvig kakovosti v vzgoji in izobraževanju, ki ga inkluzija prinaša vsem. Ključni nosilec tega napredka pa je prav gotovo učitelj oz. vzgojitelj in njegova pripravljenost za inkluzijo (Kiswarday in Štemberger 2017).

V šole s prilagojenim in posebnim programom vzgoje in izobraževanja se vključujejo otroci z lažjimi, zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju, za katere je značilna nizka stopnja spoznavnega, govornega, emocionalnega, socialnega in gibalnega razvoja, nizka motivacija za lastno aktivnost, kratkotrajna pozornost, težave prilagajanja, potreba po vedenju, pomoči in prilagajanju dejavnosti.

Gilbert K. Chesterton je pred skoraj stoletjem zapisal, da je izobraževanje in vzgajanje mladih ljudi duša družbe. Z lahkoto dodajamo, da je delo z mladimi ljudmi s posebnimi potrebami poseben prispevek k duši družbe. In nikakor se ne slepimo, da je naše delo vselej obče sprejeto, nagrajeno in priznано. Kdor poučuje druge ljudi, se mora namreč tudi sam učiti (Rutar 2017, 9).

Stališče Evropske agencije za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje je, da imajo vsi učenci možnost smiselnega in visoko kakovostnega izobraževanja v okviru svoje lokalne skupnosti, skupaj s svojimi prijatelji in vrstniki. Za uresničitev te vizije pa mora biti zakonodaja, ki usmerja sisteme inkluzivnega izobraževanja, podprta s temeljno obvezo po zagotavljanju pravice vsakega učenca do priložnosti za inkluzivno in pravično izobraževanje (Kiswarday in Kofol 2018, 13).

V osnovni šoli imata pomembno vlogo pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami tako ravnatelj kot učitelj. Uspešnost inkluzije pa je odvisna predvsem od učiteljeve pripravljenosti in seveda njegove usposobljenosti za delo z otroki s posebnimi potrebami. To za učitelje, ki poučujejo v programu osnovne šole, pomeni velik izziv in odgovornost, saj za poučevanje otrok s posebnimi potrebami v času svojega študija niso bili usposobljeni. Za uspešno delo z otroki s posebnimi potrebami je potrebno veliko dodatnih usposabljanj, izkušenj in empatije s strani učitelja.

Opara (2015) poudarja, da je prav inkluzija proces, ki se nikoli ne konča v iskanju boljše poti kot odgovor na različnost.

Z vidika posameznika inkluzija pomeni nenehno učenje, spreminjanje, prehajanje v nova okolja, med-

tem ko se z vidika družbe razlog skriva v nenehnem napredku ter odkrivanju novih možnosti in rešitev na področju znanosti in tehnologije. Uresničevanje in zagotavljanje inkluzije pomeni splošen dvig kakovosti v vzgoji in izobraževanju za vse. Z inkluzivno naravnostjo stremimo k zmanjševanju izključnosti, k prepoznavanju in odstranjevanju oziroma preseganju ovir ter k povečanju možnosti za aktivno participacijo vsakega posameznika (Omera in drugi 2018, 240).

Povzeto po Kobal Grum in Kobal (2009) je socialna integracija ključni dejavnik, ki omogoča optimalno vključenost otrok s posebnimi potrebami v socialno okolje. Poudarjata, da je nujno zagotavljanje socialnih odnosov med vsemi otroki ter hkrati tudi med vsemi drugimi udeleženci vzgojno-izobraževalnega sistema, saj le-ti tvorijo osnovo za socialno integracijo.

Glede na to, da ima OŠ Brinje Grosuplje dobre kadrovske in prostorske pogoje tako za inkluzijo kot socialno integracijo, je učencem, ki so vključeni vanjo, omogočeno prav to. Imajo možnost prehajanja med različnimi programi, s tem pa jim je zagotovljena tudi socialna integracija.

O zavodu

Osnovna šola Brinje Grosuplje je imela v šolskem letu 2021/22 43 oddelkov. Na matični šoli v Grosuplju je bilo 27 oddelkov programa osnovne šole in 10 oddelkov prilagojenega programa podružnične osnovne šole s prilagojenim programom (5 oddelkov PPVIZ in 5 oddelkov PIPNIS), 6 oddelkov programa osnovne šole pa je bilo na podružnični osnovni šoli na Polici.

Izbrani zavod je v šolskem letu 2021/22 na matični šoli obiskovalo 660 učencev na POŠPP 68 učencev in na POŠ Polica 91 učencev. Tako je bilo na zavodu 819 učencev in 125 zaposlenih.

Šolsko leto 1969/70 je bilo zaznamovano z ustanovitvijo podružnične osnovne šole s prilagojenim programom (v nadaljevanju POŠPP) in prvega oddelka te šole z izvajanjem prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom. Leta 1983 se je v okviru POŠPP odprl tudi prvi oddelek PPVIZ, in sicer za učence vseh treh občin, Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje. Z leti je število učencev in oddelkov naraščalo, tako da danes poteka pouk v 9 samostojnih ali kombiniranih oddelkih (PPVIZ za vse tri občine, PIPNIS pa za občini Grosuplje in Dobrepolje).

Na podružnični osnovni šoli s prilagojenim programom izbranega zavoda se izvajata dva programa, in sicer prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom (PIPNIS) in posebni program vzgoje in izobraževanja (PPVIZ). Podružnično

osnovno šolo s prilagojenim programom je v šolskem letu 2021/22 obiskovalo 68 učencev.

Inkluzija učiteljev osnovne šole v programe podružnične osnovne šole s prilagojenim programom

Inkluzija je danes dobro razvita praksa, vendar pa so z njeno uvedbo marsikatero slovenske šole ostale nepripravljene na vse, kar inkluzija prinaša s seboj, zaradi česar je med učitelji čutiti mnogo dvomov, strahov in negotovosti (Juralić in drugi 2018, 76).

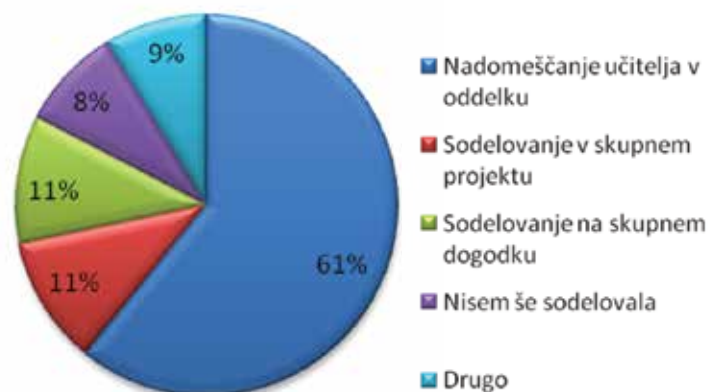
Podružnična osnovna šola s prilagojenim programom ima prostore v stavbi matične OŠ Brinje Grosuplje. V primeru odsotnosti večjega števila učiteljev POŠPP in nezmožnosti zagotavljanja nadomeščanj znotraj učiteljev POŠPP je potrebno občasno vključevanje učiteljev osnovne šole v oddelke PIPNIS in PPVIZ. Uspešnost dela učiteljev osnovne šole v programih POŠPP je odvisna od njihove pripravljenosti in usposobljenosti. Z namenom, da se ugotovi njihov odnos do poučevanja v posebnem programu, je bila med učitelji osnovne šole opravljena anketa.

V raziskavi je sodelovalo 46 učiteljev, ki so zaposleni v osnovni šoli v izbranem zavodu. Raziskava je potekala v mesecu novembru 2019. Potekala je v obliki anonimnega vprašalnika. Vsa vprašanja so bila zaprtega in polodprtega tipa. Uporabljena je bila kvantitativna raziskovalna metoda.

V nadaljevanju bomo predstavili le nekaj vidikov, povezanih s stališči učiteljev, ki jih je ugotavljala anketa, in sicer: sodelovanje učiteljev osnovne šole z učitelji POŠPP, izkušnje učiteljev pri sodelovanju z učenci POŠPP in želje po medsebojnem sodelovanju.

Večina učiteljev osnovne šole je že sodelovala z učenci POŠPP, kar nam pokaže naslednji graf:

Na kakšen način ste kot učitelj sodelovali z učenci podružnične osnovne šole s prilagojenim programom?

Iz grafa je razvidno, da je sodelovanje učiteljev osnovne šole in učenci POŠPP neizogibno. Večina učiteljev (61 %) je že nadomeščala odsotne učitelje v oddelkih POŠPP, 11 % učiteljev osnovne šole je sodelovalo z učenci in učitelji POŠPP pri skupnem projektu ali skupnem dogodku. Le 8 % učiteljev osnovne šole še ni sodelovalo z učenci POŠPP.

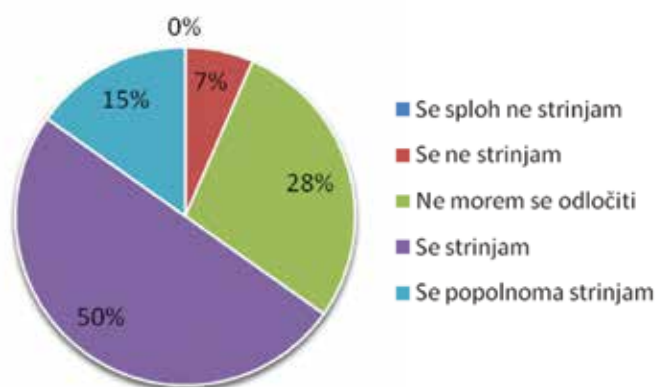
Graf na desni prikazuje število učiteljev osnovne šole, ki izražajo željo po sodelovanju z učenci POŠPP.

Iz prikaza je razvidno, da večina (skoraj 80 %) vprašanih učiteljev osnovne šole rada sodeluje z učenci POŠPP, kar 33 % vprašanih izraža celo popolno strinjanje s trditvijo »Rad sodelujem z učenci POŠPP.«

V naslednjem grafu so izražene želje učiteljev osnovne šole glede sodelovanja v okviru projektnega dela z učenci POŠPP.

Želim si več projektnega sodelovanja z učenci OŠPP.

Iz prikaza je razvidno, da si kar 65 % vprašanih učiteljev, ki poučujejo v osnovni šoli, želi še več projektnega sodelovanja z učenci POŠPP. Glede na to, da večina vprašanih učiteljev osnovne šole rada sodeluje z učenci POŠPP, lahko sklepamo, da imajo pozitivne izkušnje s poučevanjem v prilagojenih programih in si večina tudi želi še več medsebojnega sodelovanja.

Spodnja tabela prikazuje učitelje osnovne šole glede na leta njihove zaposlitve v osnovni šoli in njihova mnenja o usposobljenosti za poučevanje učencev s posebnimi potrebami v POŠPP.

Koliko let ste že zaposleni kot učitelj?	0–5 let	6–10 let	11–15 let	16–20 let	20 let in več	Skupaj
Kako ste kot učitelj redne šole po vašem mnenju usposobljeni za delo z učenci podružnične osnovne šole s prilagojenim programom?						
Čutim, da sem popolnoma strokovno neusposobljen	2	1	0	0	2	5
Čutim, da sem slabo strokovno usposobljen	6	4	4	0	6	20
Ne vem	1	1	0	1	0	3
Čutim, da sem delno strokovno usposobljen	4	2	2	4	4	16
Čutim, da sem popolnoma strokovno usposobljen	0	0	1	1	0	2
Skupaj	13	8	7	6	12	46

Koliko let že poučujete na tem zavodu?	0–5 let	6–10 let	11–15 let	16–20 let	20 let in več	Skupaj
Kako ste kot učitelj redne šole po vašem mnenju usposobljeni za delo z učenci podružnične osnovne šole s prilagojenim programom?						
Čutim, da sem popolnoma strokovno neusposobljen	1	1	1	0	2	5
Čutim, da sem slabo strokovno usposobljen	5	5	3	4	3	20
Ne vem	0	1	2	0	0	3
Čutim, da sem delno strokovno usposobljen	2	5	2	1	6	16
Čutim, da sem popolnoma strokovno usposobljen	0	0	0	1	1	2
Skupaj	8	12	8	6	12	46

Iz zgornji dveh preglednic lahko ugotovimo, da se učitelji, ki so v splošnem zaposleni več kot 15 let na katerem koli zavodu, čutijo delno strokovno usposobljene za delo z učenci s posebnimi potrebami v 44 %. Le eden od 18-ih se čuti popolnoma usposobljenega za delo z učenci s posebnimi potrebami. Učitelji, ki so zaposleni v Osnovni šoli Brinje Grosuplje in so v vsakodnevnem stiku z učenci s posebnimi potrebami, ki so vključeni v POŠPP, in so zaposleni več kot 15 let, pa se čutijo delno strokovno usposobljeni v 50 %, prav tako pa se čuti eden popolnoma usposobljenega za delo z učenci s posebnimi potrebami. Iz tabel je tudi razvidno, da manj ko imajo učitelji delovnih izkušenj, manj

se čutijo usposobljene za delo z učenci s posebnimi potrebami. Ob tem pa ni statistično pomembnih razlik med učitelji, ki poučujejo do 15 let v kateremkoli zavodu (31 % usposobljenih), in tistimi, ki poučujejo do 15 let v OŠ Brinje Grosuplje (32 % usposobljenih). Večje odstopanje je vidno pri učiteljih, ki so zaposleni več kot 15 let v OŠ Brinje Grosuplje. Iz tega lahko razberemo, da se učitelji, ki so v stiku z učenci POŠPP, aktivno udeležujejo različnih strokovnih usposabljanj s področja dela učencev s posebnimi potrebami.

Večina anketiranih učiteljev se strinja z naslednjo trditvijo:

Učitelji osnovne šole, ki imajo stik z učenci POŠPP, se v večini (85 %) strinjajo, da jih vsaka izkušnja z učenci s posebnimi potrebami bogati.

V raziskavi se je ugotavljala predvsem usposobljenost učiteljev osnovne šole za poučevanje učencev POŠPP na izbranem zavodu ter njihovo mnenje o lastni strokovni usposobljenosti za delo z učenci s posebnimi potrebami ter želja po delu z učenci s posebnimi potrebami. Glede na njihovo delovno dobo, izobrazbo in starost dobimo različne rezultate. Večina učiteljev meni, da niso oz. so le delno usposobljeni

za delo z učenci s posebnimi potrebami, saj poučevanje v oddelkih z otroki s posebnimi potrebami zahteva od učitelja specifična znanja in spretnosti.

Inkluzija učencev

Košir (2011) je zapisala, da dandanes na področju vzgoje in izobraževanja stroka tako v tujini kot pri nas zagovarja koncept inkluzivne vzgoje in izobraževanja, ki naj bi učencem s posebnimi potrebami (in med njimi tudi učencem z učnimi težavami) zagotavljala čim večjo soudeleženo v okviru redne vzgoje in izobraževanja, v njenem okviru pa so različnim skupinam zagotovljene različne oblike in intenzivnost pomoči.

V izbranem zavodu se omogoča iz leta v leto več učencem prehajanje med programi. Tako je imel zavod v šolskem letu 2021/22 v posebnem programu VIZ 3 učence, ki so prehajali k pouku prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom, in 2 učenca, ki sta prehajala iz prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom k pouku programa osnovne šole.

Učenci so motivirani za delo, v oddelke so lepo sprejeti in nimajo težav z vključitvijo. Učenci obeh šol se srečujejo tudi na skupnih prireditvah, projektih in dogodkih. Velikokrat skupaj sodelujejo pri izvajanju plesnih, dramskih in ostalih točk. Prepletanje obeh šol je proces, ki uči tako učence POŠPP kot učence osnovne šole sprejemanja in razumevanja.

Učitelji imajo pozitivna stališča do poučevanja učencev s posebnimi potrebami. Redno se udeležujejo izobraževanja, ki jih zanj pripravijo sodelavci s POŠPP. Spodbujajo in skrbijo za vključenost otrok s PP na različnih področjih, dogodkih in procesih.

V nadaljevanju sta predstavljena dva učenca POŠPP, ki prehajata med programi.

- Učenec je vključen v prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom in prehaja v 5. razred programa osnovne šole k pouku tujega jezika angleščina.
- Učenka je vključena v posebni program vzgoje in izobraževanja in prehaja v 8. razred prilagojenega izobraževalnega programa z nižjim izobrazbenim standardom k predmetom matematika, slovenščina in tuji jezik angleščina.

Učenec

Učenec je diagnosticiran kot otrok z lažjo motnjo v duševnem razvoju in otrok z govorno-jezikovno motnjo. V prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom je bil vključen septembra 2019, in sicer v 4. razred. Njegov govor je zatikajoč, slabše artikuliran in zato manj razumljiv. Prebere posamezne besede. Piše počasi,

vendar čitljivo. Pri delu je zelo počasen, neorganiziran in nesamostojen. Slabo razume enostavna navodila, potrebuje kratka in konkretna navodila. Pogosto je miselno odsoten in umaknjen v svoj svet. Težko prične z delom in velikokrat začetega ne zaključi. Potrebuje dodatno razlago ter stalno usmerjanje. Izkazuje posebnosti na področju socialnih interakcij, komunikacije in vedenja, ki so značilne za avtistične motnje. Redko se vključuje v igro z vrstniki, najraje se igra v učilnici z lego kockami in sam.

Učenec je zelo uspešen pri učenju angleščine. V oddelki ima zapisano možnost vključevanja v program osnovnega izobraževanja pri posameznem predmetu. V šolskem letu 2021/22 je bil vključen k pouku tujega jezika angleščina v oddelku 5. razreda OŠ Brinje Grosuplje. Učiteljica pove, da so ga učenci 5. razreda dobro sprejeli in da se je tudi on lepo vključil v skupnost. Učenec je visoko motiviran za učenje angleščine, saj sam točno ve, kdaj ima na urniku angleščino, medtem ko v okviru ostalega pouka nikoli ne ve, kaj ima na urniku. Pri učencu se že od začetka vključitve v ta program uvaža delo po metodi TEACCH. Strukturirano poučevanje vključuje organizacijo učnega prostora in procesa poučevanja ter urnika. Metoda upošteva uzakonjeno individualizacijo in posebne potrebe posameznikov. Kot strukturiran sistem omogoča učitelju bolj pregledno načrtovanje, izvajanje in evalvacijo. Pri uvajanju strukturiranega poučevanja se je pri učencu najprej uredil prostor. Učilnica se je jasno strukturirala in označeni so bili prostori za različne dejavnosti: učenje, igra, prehranjevanje, glasbena umetnost, likovna umetnost, individualno delo. Posebno mesto v učilnici ima urnik, kjer učenec lahko vsak trenutek preveri, kaj se je že zgodilo in kaj sledi. Delovni sistem se je najprej oblikoval, nato pa je bil preizkušen z učencem v konkretni situaciji. Sistem je učencu sporočal, kaj in koliko je pri posamezni aktivnosti moral narediti. Jasno je bilo označeno, kaj se bo zgodilo, ko bo aktivnost končana. Cilj je bil naravnati na otrokovo samostojnost. Pri pomoči pri strukturiranem poučevanju so temeljili predvsem na vizualnih oporah.

Ocene, ki jih je učenec pridobil pri pouku angleščine, so prav dobre in odlične, prav tako je v prilagojenem izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom v povprečju prav dober.

Učenka

Učenka je 14-letnica, ki od leta 2018 obiskuje posebni program vzgoje in izobraževanja. Že ob rojstvu so ji gensko potrdili Downov sindrom. Ob pričetku šolanja je bila diagnosticirana kot otrok z lažjo motnjo v duševnem razvoju.

Prvih pet let se je izobraževala po prilagojenem izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom. Zaradi učnih težav, ki so se začele po-

javljati v 6. razredu, pa so se starši odločili, da podajo zahtevo za spremembo odločbe o usmeritvi, in sicer za vključitev v oddelok posebnega programa vzgoje in izobraževanja z možnostjo prehajanja k pouku v prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom pri posameznih predmetih. Tako je učenka prehajala iz PPVIZ v 8. razred PIPNIS pri pouku slovenščine, matematike in tujega jezika angleščina.

Njeno močno področje je branje. Dobro nastopa v plesnih in dramskih igrh. Zelo dobro nastopa ob naprej pripravljeni temi. Med delom potrebuje spodbudo, vodenje in usmerjanje, da prične z delom.

Tako starši kot učitelji opažajo, da je učenka sedaj, s takšno obliko izobraževanja, veliko bolj sproščena. Bolj razvija področja, kjer je dobra in uspešna (branje, igra, angleški jezik). Pri pouku slovenščine in angleščine dosega tako minimalne kot temeljne standarde znanja, nekaj več navora mora vložiti pri matematiki. Pri pouku aktivno sodeluje, v oddelku se družijo z ostalimi učenci oddelka. Zaradi manjše količine snovi ima več časa za opravljanje osebne nege, pomoč pri gospodinjskih opravilih, gibanje na svežem zraku.

Tako ima učenka ob ustreznem programu s prehajanjem k posameznim predmetom sedaj dovolj časa tudi za prijetne in interesne aktivnosti, kot je nastopanje v dramski igri in obiskovanje gibalnih uric.

Zaključek

Z inkluzivnim izobraževanjem zagotavljamo otrokom s posebnimi potrebami možnosti za aktivno sodelovanje in razvoj vseh njihovih potencialov v najvišji možni meri na eni strani, na drugi pa je omogočena vključenost in prepletanje te populacije s svojimi vrstniki, s čimer je zagotovljena tudi socialna integracija v socialno okolje.

Izvajanje treh programov v eni hiši, pod eno streho, z enim imenom, je zagotovo velika prednost tako za učence kot tudi za učitelje.

Učenci niso izpostavljeni stigmatizaciji, da hodijo v posebno šolo. Velikokrat se pred vrstniki pohvalijo, da obiskujejo OŠ Brinje Grosuplje. Zaradi prehajanja med programi in skupnega VIZ prostora se med učenci OŠ in POŠPP poveča število stikov in druženj, stkejo se celo vezi prijateljstva. Močan pečat pa pušča takšna oblika izobraževanja tudi na ostalih deležnikih VIZ procesa, učiteljih in starših, predvsem glede medsebojnega spoznavanja in sprejemanja različnosti. Zadovoljstvo je tako na strani učencev, ki prehajajo med programi, njihovih staršev in nenazadnje tudi učiteljev, od katerih je odvisna uspešnost inkluzije v največji možni meri.

Možnost medsebojnega sodelovanja v okviru prehajanja med programi je tako za učitelje kot za učence bogata izkušnja in priložnost za osebni in strokovni

razvoj. Iz leta v leto je tega sodelovanja več. Več je izkušenj, znanj in vedno več je tudi želja tako po vključenosti v programe s prehajanjem kot tudi po poučevanju v takšnih oblikah izobraževanja.

Za uspešnost takšne oblike izobraževanja pa niso dovolj le prostorski pogoji in pripravljenost učiteljev. Učitelji potrebujejo poleg lastne želje in empatije do otrok s posebnimi potrebami tudi veliko znanj, dopolnilnih izobraževanj in pozitivnih izkušenj, ki jih lahko pridobijo le s stalnim strokovnim izpopolnjevanjem, izmenjavo delovnih izkušenj in praktičnimi izvedbami pouka.

Nadgradnja k usposobljenosti učiteljev za delo z učenci s posebnimi potrebami pa je zagotovo sodelovalno učenje. Kiswarday in Drlić (2018) sta zapisali, da je sodelovalno poučevanje opredeljeno kot skupno poučevanje učitelja in specialnega pedagoga z namenom, da se zadovoljijo različne posebne in dodatne vzgojno-izobraževalne potrebe, ki jih imajo učenci v inkluzivnih oddelkih.

Glede na to, da tako prostorski kot kadrovske pogoji v OŠ Brinje Grosuplje omogočajo uspešno inkluzijo, je naš dolgoročni cilj naravnano na to, da v bodoče razširimo sodelovanje med učitelji osnovne šole in učitelji POŠPP tudi na področju sodelovalnega poučevanja. Ob zaključku naj tako učence kot učitelje vodi misel pisatelja Marka Twaina: Čez dvajset let boš bolj razočaran nad stvarmi, ki jih nisi naredil, kot tem, kar si. Zato odveži voze in odjadraj iz varnega pristana. Ujemi veter priložnosti v svoja jadra.

Viri in literatura

- Juralič, M., Plazar, J. in Štemberger, T. (2018): *Prepoznavnost inkluzivnih pedagogov v Sloveniji*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Kiswarday, V. in Štemberger, T. (2017): Pomen inkluzivnih kompetenc z vidika bodočih vzgojiteljev predšolskih otrok. *Didactica Slovenica. Pedagoška obzorja – Znanstvena revija za didaktiko*, 32 (2), 3-17.
- Kiswarday, V. (2018): Individualiziran program v inkluziji. V: Schmidt Kranjc, M., Rus Kolar, D. in Kranjec, E. (ur.): *Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, 47-58.
- Kiswarday, V. in Kofol, A. (2018): *Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Kiswarday, V. in Drlić, K. (2018): *Sodelovalno poučevanje: priložnost za inkluzivne pedagoge*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Kobal Grum, D. (2018): *Psihološki indikatorji učinkovitosti inkluzivne vzgoje in izobraževanja: analiza sistematičnega pregleda*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Kobal Grum, D. (ur.) in Kobal, B. (ur.) (2009): *Pravica do inkluzije: Poti do inkluzije*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Košir, J. (2011): *Odkrivanje učencev z učnimi težavami, ki počasneje usvajajo znanje. Učenci z učnimi težavami. Prepoznavanje in diagnostično ocenjevanje*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta v Ljubljani.
- Kotar, N. (ur.) (2018): *Šolska kronika*, Grosuplje: OŠ Brinje - šolsko leto 2018/2019.
- Omerza, D., Dobec Srdoč, I., Susman, I. in Teršek, B. (2018): *Veččutno timsko poučevanje*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Opara, B. (2015). *Dodatna strokovna pomoč in prilagoditve*. Ljubljana: Centerkontura, d. o. o.
- Rovšek, M. (2006): Poti in stranpoti vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami. V: Založnik Božidar (ur.): *Otroci s posebnimi potrebami: integracija in inkluzija*. Nova Gorica: Educa, Melior.
- Rutar, D. (2017): *Inkluzija otrok s posebnimi potrebami: za družbeno pravičnost*. Kamnik: Cirius, 2017.
- Sardoč, M. (2006): *Pravice otrok s posebnimi potrebami do inkluzivnega šolanja*. V: Založnik Božidar (ur.): *Otroci s posebnimi potrebami: integracija in inkluzija*. Nova Gorica: Educa, Melior.
- Kogovšek, I. (ur.) (2000): *Ob slovesnem odprtju nove šole*. Grosuplje: OŠ Brinje Grosuplje, 2000.